

સુરત શહેર તથા
ચોર્યાસી તાલુકાનો

“સંગોળ શિક્ષક.”

કિંમત અઢી આના.

સ્વર્ગ રત્ન રવાંચીન હે.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ
“ મુખ્યગણિત શિક્ષક ” વગેરેના કર્તા.
શાહપોર-સુરત.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૮૦૨

તારીખ

પુસ્તકનું નામ

બ્રહ્મસિદ્ધિ

વિષય

૧૧/૧૨/૧૯૬૨ - ૨૧/૧૨/૬૨

સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાનો

“ભૂગોળ શિક્ષક”

રચનાર-છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“ ભુખગણિત શિક્ષક ” ના કર્તા

પ્રસિદ્ધ કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું શાહપોર-સુરત.

આવૃત્તિ ૨ ૭

પ્રત ૧૦૦૦

છાપનાર-નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું-‘શંકર’ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ

ચક્રાના પુલકપર ટાંકી પાસે-સુરત.

ૐ સર્વ હક સ્વાધીન. ૐ

સપ્ટેમ્બર

સને ૧૯૧૯

કિંમત રૂા. ૦-૨-૬

૪૪૨

મહેરબાન કાઠિઆવાડના એજન્ટ દુ ધ ગવર્નર
સાહેબ બહાદુરે પોતાના હુકમ નં. ૭૯ તા. ૨-૮-૧૯ થી

 “અંકગણિતનાં મનોયત્ન”

કાઠિઆવાડ એજન્સિની તમામ પ્રાયમરી સ્કુલોમાં
ધનામ અને લાયબ્રેરી બુક તરીકે મંજૂર કર્યો છે.

 “ડિક્ટેશન શિક્ષક”

બાળપોથીથી પાંચમી સુધીના તથા કન્યાવાચનમાળા
પુસ્તક પહેલાનો

ડિક્ટેશન શિક્ષકમાં શું શું છે ?

- ૧] પાઠ્યાર અધરા શબ્દો.
 - ૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.
 - ૩] કડિન મળતા શબ્દોની તારવણી.
 - ૪] જોડાક્ષર. ૫] મળતા જોડાક્ષર.
 - ૬] પરિક્ષાના ડિક્ટેશનમાં આવનાર શબ્દો.
- મુંદરજી કૃત નવી પહેલીના અર્થ બે આનાં.

જામનગર સ્ટેટમાં “અંકગણિતનાં મનોયત્ન”

ટેકસ્ટ બુક તરીકે મંજૂર થએલા છે.

કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-સુરત.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

સુરત શહેર તથા ચોયાસી તાલુકાનો

ભૂગોળ શિક્ષક

❖ દિશાઓ. ❖

દિશાઓ ચાર છે. પૂર્વ. પશ્ચિમ. ઉત્તર. દક્ષિણ.
જે દિશામાં સુરજ ઊગે છે તે ઊગમણી કે પૂર્વ દિશા.
જે દિશામાં સુરજ આથમે છે તે આથમણી કે પશ્ચિમ દિશા.
સુરજ સામું મોં કરી ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની
ઉત્તર દિશા. અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા.

રાતે ધ્રુવનો તારો હંમેશાં જે તરફ દેખાય છે તેને ઉત્તર
દિશા કહે છે. ઉત્તરની સામેની દક્ષિણ દિશા, તેમજ પૂર્વની
સામેની પશ્ચિમ દિશા.

❖ નકશાની દિશાઓ. ❖

નકશા સામું મોં કરી ઉભા રહીએ, તો માથા તર-
ફની એટલે ઉપરની ઉત્તર દિશા. પગ તરફની એટલે
નીચેની દક્ષિણ દિશા. જમણા હાથ તરફની 'પૂર્વ' દિશા
અને ડાબા હાથ તરફની પશ્ચિમ દિશા.

સૂચના:--નકશામાં હરકોઈ જગા ખીણ જગાની ઉપલી
ભેર આવેલી હોય તો તે ઉત્તરે કહેવાય. નીચલી ભેર આવેલી

૨૧ બીજા ધોરણ માટે “અંકગણિતનાં મનોયત્ન” ચાર આના.

હોય તો દક્ષિણે કહેવાય. જમણી તરફ આવેલી હોય તો પૂર્વે અને ડાબી તરફ આવેલી હોય તો પશ્ચિમે કહેવાય.

➡ ➡ ખુણાઓ. ◀ ◀

ખુણાઓ ચાર છે. અગ્નિ, નૈઋત્ય, વાયવ્ય, ઇશાન.

પૂર્વ અને દક્ષિણ વચ્ચેનો અગ્નિ ખુણો.

દક્ષિણ અને પશ્ચિમ વચ્ચેનો નૈઋત્ય ખુણો.

પશ્ચિમ અને ઉત્તર વચ્ચેનો વાયવ્ય.

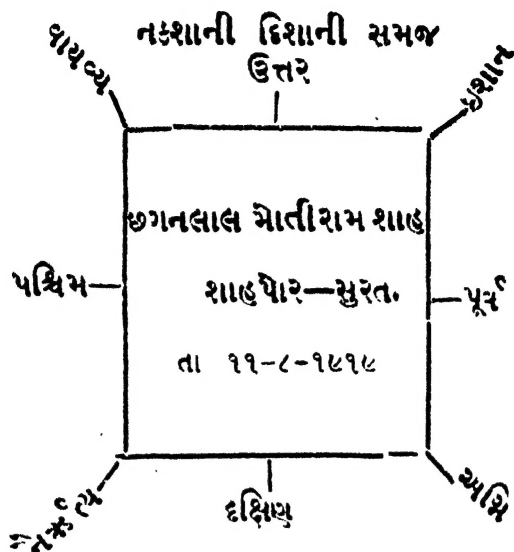
ઉત્તર અને પૂર્વ વચ્ચેનો ઇશાન ખુણો.

❧ દિશા ને ખુણા વિષે. દોહરો. ❧

સુરજ ઉગે છે પૂર્વમાં,	આથમતો પશ્ચિમ;
પૂર્વ ભણી મોં રાખતાં,	જમણીગમ દક્ષિણ.
ડાબી ગમ ઉત્તર દિશા,	મળી દિશા થઈ ચાર;
એ ચારે દિશા તણો,	મનમાં કરો વિચાર.
ઉત્તર પૂર્વ વચ્ચે રહ્યો,	ઇશાન ખુણો ચાર;
દક્ષિણ પૂર્વ તણી વચ્ચે,	અગ્નિ ખુણુ નિરધાર.
દક્ષિણ પશ્ચિમ મધ્યમાં,	નૈઋત્ય ખુણો જાણ;
ઉત્તર પશ્ચિમે હવે,	વાયવ્ય મનમાં આણ.

બીજા ધોરણ માટે અઘાપિ બહાર ન પડેલાં એવાં

“અંકગણિતનાં મનોયત્ન” ભાગ ૧.
ચાર આના.

—❀❀❀ વ્યાખ્યાઓ. ❀❀❀—

શહેર—જેમાં હારખંધ ને છોખંધ ઘણાં ઘરો તથા મોટાં મોટાં બજારો આવેલાં હોય તે.

કોટ—શહેરના બચાવ માટે બાંધેલી બાડી, પહોળી ઢંચી ભીંત.

પરાં—શહેરનો પાછળથી વધેલો ભાગ. (મોટા કોટ અને નાના કોટની વચ્ચેનો ભાગ).

દરવાજા—બહારના કોટમાં જવા આવવા માટે મૂકેલાં મોટાં બારણાં.

૪] બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક” જે આના.

ભાગળ—અંદરના કોટમાં જવા આવવા માટે મૂકેલાં નાનાં બારણાં.

બારી—નદીના કાંઠા પર જવા આવવા માટે મૂકેલા નાનાં દરવાજા.

નકશો—કોઈગામ કે શહેરનો કાગળ પર માપ પ્રમાણે ચિત્રેલો નમુનો.

સડક—પથરથી બાંધેલો રસ્તો.

રેલવે—લોઢાની સડકનો બાંધેલો રસ્તો જેનાપર આગગાડી ચાલે છે તે.

સ્ટેશન—આગગાડી ઉભી રાખવાનું મુકરર ઠેકાણું.

પ્લાટફોર્મ—આગગાડીમાંથી ઉતારીઓને ચઢવા ઉતરવાની જગા.

ગુડસયાર્ડ—આગગાડીમાંથી માલ ચઢાવવા ઉતારવાનું ઠેકાણું.

જંકશન—જ્યાં આગળ આગગાડી રસ્તા મળે છે તે.

આયાત—બીજે ગામથી આવતો માલ.

નિકાસ—બીજે ગામ જતો માલ.

ગેટ—પોલીસનું થાણું અથવા ચોકી.

બાઈ—જે ઠેકાણે વહાણ લંગારવામાં આવે છે તે.

ડકકો—વહાણુયાંથી માલ ચઢાવવા ઉતારવા માટે બાંધેલો લાકડાનો ઘાટ.

પૂલ—નદી કે ખાડી પરથી માણસો તથા ગાડીઓ જવા માટે બાંધેલો રસ્તો.

ખંદર—નદી કે દરીઆ કાંઠે આવેલું શહેર કે જ્યાંથી વહાણ મારફતે ઘણો માલ આવ જાય તે.

ગામડું—નાનાં ઝુંપડાં જેવાં ઘરોનો જથ્થો.

ગામ—થોડાં ઘર ને ફળીઆનો જથ્થો.

કસ્બો—તાલુકાનું સૌથી મોટું ગામ.

તાલુકો—ઘણાં ગામ મળીને થએલો મામલતદારના તાબાનો ભાગ.

ભાડું—નદી કાંઠાની ખેડવા લાયક રેતાળ જમીન.

ચગાની જમીન—નદીનું મટોડું ઠરીને બનેલી જમીન

ખેટ—જેની ચારે બાજુ પાણી ને વચમાં જમીન હોય તે.

કાંઠો—જમીનનો જે ભાગ નદી કે દરીઆને લગોલગ આવેલો હોય તે.

મૂળ—નદી જે ઠેકાણેથી નીકળે છે તે જગા.

મુખ—નદી જે જગાએ દરીઆને મળે છે તે જગા. નદીના મૂળ આગળની જગા ઉંચી ને મુખ આગળની નીચી હોય છે.

સમુદ્ર—દરીઓ. એનું પાણી ખાઈ હોય છે.

નદી—મીઠા પાણીનો રેલો પર્વત અથવા સરોવર-સાંની નીકળી ઢળતી જગામાંથી થઈ ખીજી નદી કે દરીઆને મળે છે તે.

ખાડી—શહેરનું પાણી વહી જવા થાટે ખોદેલી મોટી ખાઈ.

તળાવ—જેની ચારે બાજુ જમીન ને વચમાં પાણી હોય તે.

➔ સુરત શહેર. ➔

સુરત નામની રામજણી પરથી સુરત નામ પડ્યું વિદ્વાન લોકો એને સૂર્યપુર કહે છે.

સીમા—ઉત્તરે—ગોતાલાવાડી, કતારગામ ને વેડની જમીન. પૂર્વે—રેલવેની સડક, વરાછા, પુણા અને કુંભારી-આની જમીન. દક્ષિણે—ઉધના ને મજુરાની જમીન. પશ્ચિમે—તાપી નદી.

વિસ્તાર:—ઉત્તરે વરિઆવી દરવાજાથી દક્ષિણે નવ-સારી દરવાજા સુધીની લંબાઈ ચાર માઈલ છે, અને પૂર્વે સરાહના દરવાજાથી પશ્ચિમે અડવાના દરવાજા સુધીની લંબાઈ ચાર માઈલ છે.

ભાગો:—એ છે. ૧. મોટા કોટ અને નાના કોટની વચ્ચેનો ભાગ. ૨. નાના કોટની અંદરનો ભાગ.

સ્ટેશનથી કિલ્લા સુધી મોટી પહોળી સડક પૂર્વ પશ્ચિમ બાંધેલી છે તેથી પણ શહેરના ઉત્તર અને દક્ષિણ એવા બે ભાગ થએલા જણાય છે.

કુદરતી રચના—શહેરની જમીન કરતાં પરાંની જમીન નીચી છે. શહેરના બે ભાગનું પાણી સૈયદપુરી દરવાજેથી

મહાઈ ભાગળની ખાડીમાં વહી તાપીમાં જાય છે. તેથી શહેરની પશ્ચિમનો ઢાળ ઉત્તર દક્ષિણ છે. શહેરની જમીન ચગાની બનેલી છે. મટોડું કાળું અને પીળું એમ બે જાતનું નીકળે છે. પીળા મટોડામાંથી મરડીઆ કાંકરા નીકળે છે, તે છો બનાવવાના કામમાં આવે છે, અને કાળા મટોડાનાં વાસણ, નળીઆં, ઇંટો, રમકડાં વગેરે બને છે.

નિચાણુ ભાગો—નવસારી બજાર, સગરામપર, વરિઆવી ભાગળ, ગલેમંડી અને ભાગાતળાવ.

નદી—તાપી એ સાતપુડા પર્વતમાંથી નીકળે છે અને સુરતથી ઐદ માઈલ પર અરબી સમુદ્રને મળે છે. તાપી નદીમાં હોપ પૂલ આગળ બેઠ છે.

હવાપાણી—દરીઓ પાસે હોવાથી વરસાદ ઘણો એટલે ૩૬ ઇંચ પડે છે, અને તાપ એછો લાગે છે. હવા લેજવાળી છે.

વસ્તી—એક લાખ ઐદ હજાર આઠસો માણસની છે. તેમાં હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, શ્રાવક, અને ખ્રિસ્તી મુખ્ય છે. હિંદુઓમાં વાણીઆ, ગ્રાહણ, ભાટીઆ, કણ્ઠી, કાઠીઆ, અનાવલા ગ્રાહણ, કાયસ્થ, નાગર, ઘાંચી, ગોલા, ખતરી વગેરેની છે.

ધર્મ—હિંદુધર્મ—હિંદુઓનો. મુસલમાની ધર્મ—મુસલમાનોનો. જરથોસ્તી ધર્મ—પારસીનો. જૈનધર્મ—શ્રાવકનો. ખ્રિસ્તી ધર્મ—ખ્રિસ્તીઓનો.

ધંધા—વેપાર અને કારીગરીનો, નોકરીનો અને મજૂરીનો.

૮] ત્રીજા ધોરણનો “મુખ્યગણિત શિક્ષક” જે આના.

હુમ્મર:—રેશમ અને કસળનો વણાટ; લાકડાં સુખડ અને હાથીદાંતનું કોતરકામ; ચાંદલા; હીરા, માણેકનું જડાવકામ; શુક્રચળકનું ભરતકામ; હોંગળોક, રસક પુર તથા ખરદી બનાવવાનું કામ. એ સિવાય કાપડ વણવાની મીલો; રૂ કાંતવાનાં છનો; રૂની ગાંસડી બાંધવાના પ્રેસો; ચોખ્ખાની મીલો; છાપખાનાં; અનાજ દળવાની ઘંટીઓ; ખરદ તથા સોટાવોટર બનાવવાનાં કારખાનાં; હુન્નરશાળા.

નિકાસ—રેશમી કાપડ; કીનખાખ; શુક્રચળકનું ભરતકામ; લાકડાં, સુખડ તથા હાથીદાંતનું કોતરકામ; ચાંદલા; હોંગળોક; રસકપુર; શાકભાજી તથા મિઠાઇ.

આયાત—સુતરાઉ, રેશમી તથા ઊનનું કાપડ; રેશમ; લોહાનો તથા કાચનો સામાન; દારૂખાનું; દવાઓ; ખાંડ; નાળિયેર; રમકડાં; કાગળ; ઘાસતેલ; પથરા અને ઇમારતી લાકડાં વગેરે.

૪૬૬ અધિકારીઓની ઓળખાણ. ૪૬૬

કલેક્ટર—જિલ્લાનો મુખ્ય અમલદાર.

હબુર ડેપુટી કલેક્ટર—જિલ્લાની તિજેરીનો ઉપરી.

પોલીસ સુપરિન્ટેન્ડન્ટ—જિલ્લાની પોલીસનો મુખ્ય

અમલદાર.

પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર—ફોજદારના ઉપરી

ત્રીજી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” અઢી આના. [૬

પોલીસ સભા ઇન્સ્પેક્ટર—તાલુકાની પોલીસના મુખ્ય ઉપરી. (ફોજદાર)

જમાદાર—ચાર પાંચ ગેટનો ઉપરી.

હવાલદાર—બે ત્રણ ગેટનો ઉપરી.

નાયક—ગેટનો ઉપરી.

ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ અથવા સેશન્સ જજ—જિલ્લાના ઇન્સાફ કરનાર મુખ્ય અમલદાર.

એકિઝક્યુટિવ એજન્સીઅર—ખાંધકામ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર.

સિવિલ સર્જન—જિલ્લાના દવાખાતાના મુખ્ય ઉપરી.

પોસ્ટ માસ્ટર—પોસ્ટ ઓફિસના મુખ્ય ઉપરી.

તાર માસ્ટર—તાર ઓફિસના મુખ્ય ઉપરી.

સ્ટેશન માસ્ટર—સ્ટેશનના મુખ્ય ઉપરી.

આખકારી કલેક્ટર—સરકારની રજા વગર કેફી વસ્તુ બનાવનાર તથા વેચનાર ઉપર દેખરેખ રાખનાર મુખ્ય અમલદાર.

ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર—જિલ્લાના કેળવણીખાતાના મુખ્ય અધિકારી.

મામલતદાર—તાલુકાના ઉપરી અમલદાર.

પટેલ તલાટી—ગામના મુખ્ય અધિકારી.

પ્રેસિડન્ટ—મ્યુનિસિપાલિટીના રૈયત તરફના પાન પગાર-દાર મુખ્ય અધિકારી.

૧૦] સુરત જિલ્લાનો “ભૂગોળ શિક્ષક” અહીં આના.

મ્યુનિસિપલ કમિશનર--મ્યુનિસિપાલિટીના સરકારે નીમેલા મુખ્ય અમલદાર.

શહેર સુધરાઈ અથવા મ્યુનિસિપાલ ખાતું--રસ્તા બંધાવવાનું તથા સમારવાનું; સડક પર પાણી છાંટવાનું; રાતે દીવા કરવાનું; પાણી વહી જવાની ગટર બાંધવાનું તથા સમારવાનું; ક્વચ્છ પાણી પુરું પાડવાનું; શરૂઆતની કેળવણી આપવાનું; આગ તથા રેલ્વે શહેરનું રક્ષણ કરવાનું; બગડેલાં શાકભાજી તથા અનાજ વેચતાં અટકાવવાનું, અને ઘરવેરો, જાજરવેરો, નળવેરો, ગાડીવેરો વગેરે ઉધરાવવાનું; તથા બીજે ગામથી આવતા માલ પર જકાત લેવાનું કામ કરે છે, એના મુખ્ય ઉપરી પ્રેસિડન્ટ તથા કમિશનર સાહેબ છે.

લોકલખોર્ડ ખાતું--ગામના માણસોએ પસંદ કરેલા સલાસદોની સલાને લોકલખોર્ડ અને એ ખાતાને લોકલખોર્ડ ખાતું કહે છે. ગામની નિશાળો ચલાવવાનું, રસ્તાઓ, કુવા, તળાવો વગેરે બંધાવવાનું તથા સમારવાનું કામ કરે છે. એના મુખ્ય ઉપરી મામલતદાર સાહેબ છે.

ઇતિહાસ--સુરતને સામે પાર રાંદેર છે, તે પહેલાં મોટું શહેર હતું. રાંદેરના સોદાગરોના જહાજ આ પાર લંગરાતાં. એ કાંઠાની જગામાં માછી, ખારવા ને બીજા એવાજ લોક રહેતા, તેથી તે માછીવાડાને નામે એળખાતી.

ગુજરાતની સાં ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા અઢી આના. [૧૧

એમાં એક ગઢી એટલે બુરજ ઘાટની નાની ઇમારત બાંધી હતી. ત્યાં રાંદેર સરકાર ન્યાંચીઆઓને પકડી કેદ રાખતી. કોઈ નાગર જમીનદારની વિધવા પોતાના નાદાન પુત્ર ગોપીને લઈ કોઈ કારણથી અહીં આવી રહેલી. એ વખતે રાંદેરના એક નવાયતા (નવા આવેલા) એ પોતાની રાખ સુરજને કાઢી મૂકી. તે કંટાળી મઝે જત્રા જવા તૈયાર થઈ, મઝે જતી વેળા ગોપીની માને લાખો રૂપીઆના દાગીના સોંપતી ગઈ. જત્રા જઈ આવી ટુંક મુદતમાં મરી ગઈ. એટલે તેના પૈસાથી ગોપી ધનવાન થઈ ગયો. તેણે મોટી મોટી હવેલી ને વાડી કરાવી ને વેપાર લખાવ્યો. જુદી જુદી જગાના વેપારીઓ વેપાર કરવા અહીં આવી રહેવા લાગ્યા, ને વસ્તી વધતી ચાલી. રાંદેર તૂટયું ને સુરત શહેર મોટું થતું ચાલ્યું. સને ૧૭૯૬માં શહેરની વસ્તી ૮ લાખની કહેવાતી. મોગલ પાદશાહીમાં સુરત જેવું કોઈ બંદર નહોતું. સઘળા યુરોપીયનો હિંદુસ્તાનનો માલ સુરતમાંથીજ ખરીદતા. એ વખતે લોકને રોજગાર ને સુખ સારાં હતાં. શહેરની શોભામાં કાંઈજ મણા નહોતી. દુનિયાના ઘણા ભાગના માણસો પહેરવેશ ને જુદી જુદી રીતભાતથી શહેર શણગારી રહ્યા હતા. બંદર ને બજારમાં તરેહ તરેહવાર માલ-સામાન-તકતકતા હતા. હિંદના જુદા જુદા ભાગમાંથી વણજારો આવતી. તળ

+ દરીઆમાં ફરતાં તહાણો લૂટી લેનાર

૧૨] ખીજ તથા ત્રીજ ધો. માટે ગાજગરખાવણીની નોટ બે આના

સુરતના બજારમાં ૨૦ લાખની રોજ ઉથલપાથલ થતી. પણ બધા દિવસ સરખા જતા નથી. ચઢતી પડતી થયાજ કરે છે. સન ૧૬૬૪ અને ૧૬૬૯ની શિવાજીની લૂટ; ૧૮૩૭ અને ૧૮૮૯ની મોટી આગ; ૧૮૮૨ની મોટી રેલ, ૧૭૯૧ અને ૧૯૫૬ ના દુકાળ તથા ૧૮૯૭ અને ૧૯૦૪ ની મરકીએ સુરતને હાલહવાલ કરી નાખ્યું. તાપી નદી પુરાતી ગઈ અને મુંબઈ વેપારનું મથક થયું.

અંગ્રેજ સરકારના શાંતિકારક અમલથી તેમજ મજ્જાઈ લાગળનો પૂલ તથા વરિઆવી લાગળનો કોટ વગેરે બાંધકામો કર્યા, તેથી રેલથી અને શહેરમાં મ્યુનિસિપાલીટીએ નળ નાંખાવેલા હોવાથી આગથી ઝાઝું નુકસાન થવા પામતું નથી.

મેં કાઠિઆવાડના એજન્ટ દુ ધ ગવર્નર સાહેબ બહાદુરે

દુકમ નં. ૭૬ તા. ૨-૮-૧૯૧૬ થી
(ખીજ ધોરણના) “અંગગણિતનાં મનોયત્ન”

આખા કાઠિઆવાડની તમામ પ્રાયમરી
સ્કુલો માટે ઇનામ અને લાયબ્રેરી બુક તરીકે
મંજુર કર્યા છે.

જેમાં—૧૨૦૦ લાખલા છે. કિં. ચાર આના.

કન્યાવાચનમાળા પુસ્તક ૧લાનો ડિક્ટેશન શિ. ૩ આના. [૧૩

બારે દરવાજાનાં નામ તથા નામ પડવાનાં કારણ.

દરવાજાનું નામ	દિશા	નામ પડવાનું કારણ
૧. ફાટકનો દરવાજો	વાયવ્યે	તાપી નદીની રેલના પાણી કોટ ફાડી આ તરફથી આવતા તે પરથી.
૨. વરિઆવી ..	ઉત્તરે	વરિઆવ જવાની સડક છે તે પરથી
૩. કતારગામનો	ઉત્તરે	કતારગામ જવાની સડક છે તે પરથી
૪. લાલ દરવાજો	પૂર્વે	લાલદાસ સાધુનો મઠ હતો તે પરથી.
૫. દિલ્હીદરવાજો	પૂર્વે	દિલ્હીના પાદશાહનો હુકમ આ દરવાજેથી આવતો તે પરથી
૬. સરાહ દરવાજો	પૂર્વે	આ દરવાજે મોટી સરાહ (ધર્મશાળા) હતી તે પરથી
૭. સલાખતપરાનો (સલાટપરાનો)	પૂર્વે	નવાળ સલાખતખાનના નામ ઉપરથી.
૮. માનનોદરવાજો	દક્ષિણે	નવાળી વખતમાં આ દરવાજા બહાર માન આપવાની ક્રિયા થતી તે પરથી.

૧૪] દરેક ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક તૈયાર છે.

૯. નવસારીનો, (ઉધનાનો)	દક્ષિણે	નવસારી જવાની સડક છે તે પરથી ઉધના જવાની સડક છે તે પરથી
૧૦. જાફરઅલીનો (હનુમાનનો)	દક્ષિણે	નવાળ જાફરઅલીખાનના નામ પરથી રોકડીઆ હનુમાનનું દહેડું છે તે પરથી.
૧૧. મજુરાનો	દક્ષિણે	મજુરા ગામે જવાય છે તે પરથી
૧૨. અઠવાનો (લાઈન્સનો)	પશ્ચિમે	અઠવા ગામે જવાય છે તે પરથી લાઈન્સમાં જવાની સડક છે પરથી.

ઓગણીસ પરાનાં નામ તથા તેનામ પડવાનાં કારણ.

પરાનું નામ.	દિશા	નામ પડવાનું કારણ
૧) બેગમપડં	પૂર્વે	ઐયારંગજેખની બેન રહેલાં તે બેગમના નામ પરથી.
૨) સલાખતપડં	પૂર્વે	નવાળ સલાખતખાનના નામ પરથી.
૩) નવુપડં	પૂર્વે	આગમાં બળી જવાથી નવું બંધાવેલું તે પરથી.
૪) ઈંદરપડં	પૂર્વે	ઈંદરજી નામના અનાવલાના નામ પરથી.

૫) રૂસ્તપેમરૂં	અગ્નિમાં	અંગ્રેજ ને વલંદાના દલાલ રૂસ્તમજીના નામ પરથી.
૬) સગરામપરૂં	દક્ષિણે	સવરામ દેસાઈના નામ પરથી.
૭) સામપરૂં	દક્ષિણે	સામજી દેસાઈના નામ પરથી.
૮) રૂદરપરૂં	દક્ષિણે	રૂદરજી દેસાઈના નામ પરથી.
૯) રહેમતપરૂં	દક્ષિણે	રહેમતખાનના નામ પરથી.
૧૦) ખંડેરાવપરૂં	નૈઋત્યે	ખંડેરાવના નામ પરથી.
૧૧) નાનપરૂં	નૈઋત્યે	વલંદાએ કોઠી ઘાલી નાનું પરૂં વસાવેલું તે પરથી.
૧૨) ઘાસ્તીપરૂં	વાયવ્યે	સુરતના નવાખ ગ્યાસુદ્દીન પરથી.
૧૩) સૈયદપરૂં	ઉત્તરે	સૈયદ એદ્રુસ સાહેબ પરથી.
૧૪) રામપરૂં	ધશાને	રામભાઈ અનાવલાના નામ પરથી
૧૫) રૂઘનાપરૂં	ધશાને	રૂઘનાથ અનાવલાના નામ પરથી
૧૬) હરિપરૂં	ધશાને	હરિભાઈ અનાવલાના નામ પરથી
૧૭) મહીધરપરૂં	ધશાને	મહીધર અનાવલાના નામ પરથી
૧૮) હૈદરપરૂં	ધશાને	હૈદરખાનના નામ પરથી.
૧૯) મંચરપરૂં	ધશાને	મંચેરજીના નામ પરથી.

ગોપીપરૂં એ પરૂં નથી પણ ગોપીએ નાનું ગામ એટલે પુર વસાવેલું તે પરથી ગોપીપરૂં કહેવાય છે.

૧૬] દરેક ચોપડીના “(ડક્ટેશન શિક્ષક” તૈયાર છે.

બાર ભાગળનાં નામ તથા તે પડવાનાં કારણ.

ભાગળનું નામ	દિશા	નામ પડવાનું કારણ
૧) વરિઆવી ભાગળ	ઉત્તરે	વરિઆવ ગામ જવાય છે તે પરથી.
૨) સૈયદપુરી „	પૂર્વે	સૈયદપરામાં જવાય છે તે પરથી.
૩) બરહાનપુરી „	પૂર્વે	બરહાનપુર જવાતું તે પરથી.
૪) નવસારી „	દક્ષિણે	નવસારી જવાય છે તે પરથી.
૫) મજુરા „	દક્ષિણે	મજુરા ગામે જવાતું તે પરથી.
૬) બાદશાહી „	પશ્ચિમે	મોગલ પાદશાહની સ્વારી એ ભાગળેથી આવતી તે પરથી.
૭) મકકાઈ „	પશ્ચિમે	એ ભાગળે થઈ મકકે જતા તે પરથી.
૮) ડકકાની „	પશ્ચિમે	વહાણમાં માલ ચઢાવવા ઉતારવા લાકડાનો ડકકો બાંધેલો છે તે પરથી.
૯) રાજા ઓવા- રાની ભાગળ	પશ્ચિમે	રાજાઓ સ્નાન કરવા એ ભાગળે જતા તે પરથી.
૧૦) મીરબહેરની ભાગળ (બક્ષીનો ઓવારો) (ગુજરી ઓવારો)	પશ્ચિમે	મીર બહેરના નામ પરથી. બક્ષી સાહેબના દરીઆ મહેલ પરથી.

૧૧) મુલ્લા ખડ- કીની ભાગળ	પશ્ચિમે	મુલ્લાજીનું મકાન હતું તે પરથી.
૧૨) લકડડ કો- ટની ભાગળ.	પશ્ચિમે	લાકડાનો કોટ કરાવેલો તે પરથી.

શહેરના મુખ્ય ભાગો તથા તે નામ પડવાનાં કારણ

નંબર	નામ	નામ પડવાનું કારણ
૧	કણુપીઠ	દાણા ખજાર હતું તે પરથી.
૨	રહીઆ સોનીનો ચકલો.	રહીઆ સોની પરથી.
૩	વાડીફળીઉં	વાડી હતી તે પરથી.
૪	સંઘાડીઆવાડ	સંઘાડીઆની વસ્તી વધારે હતી તે પરથી.
૫	ગોપીપરં	ગોપીએ વસાવેલું તે પરથી.
૬	અંખાજીનો ચકલો	અંખાજીના દહેરા પરથી.
૭	ખાલાજીનો ચકલો	ખાલાજીના દહેરા પરથી.
૮	કેળાપીઠ	કેળાંની વખાર હતી તે પરથી.
૯	ભાગાતળાવ	ભાગેલું તળાવ હતું તે પરથી.
૧૦	સોનીફળીઉં	સોનીઓની વસ્તી વધારે હતી તે પરથી.
૧૧	ખડેખાંનો ચકલો	ખડેખાનના નામ પરથી.
૧૨	આસુરખેગનો ,,	આસુરખેગના નામ પરથી.

૧૮] સુરત જિલ્લાનો “ભૂગોળ શિક્ષક” અહીં આના.

૧૩	નાનપરા	નાનું પડું વસેલું તે પરથી.
૧૪	નાણાવટ	નાણાનો બજાર હતો તેપરથી
૧૫	સોદાગરવાડો	સોદાગરો રહેતા હતા તે પરથી
૧૬	મુગલીસરા	મુગલ લોકો રહેતા તે પરથી
૧૭	મુલ્લાં ચકલો	મુલ્લાંજીના નામ પરથી
૧૮	શાહપોર	સાહુકારો રહેતા હતા તે પરથી
૧૯	માછલીપીઠ	માછલી વેચવાનો બજાર હતો તે પરથી
૨૦	રાણીતળાવ	ગોપીની સ્ત્રી રાણી કહેવાતી તેણે તળાવ અંધાવેલું તે પરથી.
૨૧	લીમડાચોક	લીમડાનાં ઝાડો હતાં તે પરથી
૨૨	બરહાનપુરી ભા.	બરહાનપુર જવાતું તે પરથી

શહેરમાંનાં બજારો.

નંબર નામ.	દિશા.	શુ' વેચાય છે.
૧ ઘાસની પાઠ	અગ્નિ	ઘાસ
૨ દાણા પીઠ	અગ્નિ	અનાજ
૩ ઝાંપા બજાર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૪ ભાતની પીઠ	પૂર્વે	ભાત
૫ સોના ચાંદીનો બજાર	પૂર્વે	સોના રૂપાના દાગીના

ત્રીજી ચોપડીનો "ડિક્શન શિક્ષક" અઢી આના. [૧૯

૬ કાપડ બજાર	પૂર્વે	કાપડ
૭ કંસારા બજાર	પૂર્વે	તાંબા પિત્તળનાં વાસણ
૮ બરહાનપુરી	પૂર્વે	શાકભાજી
ભાગળનો બજાર		
૯ લીમડાચોકનો બજાર	પૂર્વે	કાપડ, મિઠાઈ, અનાજ, ચોપડીઓ; દવા.
૧૦ કણુપીઠ બજાર	મધ્યમાં	ફરનીચર, લોખંડનો સામાન, દવા, અનાજ
૧૧ ચોટાનો બજાર	મધ્યમાં	શાકભાજી, અનાજ, મિઠાઈ
૧૨ નાણાવટનો બજાર	મધ્યમાં	સોનું ચાંદી તથા સોના રૂપાના દાગીના
૧૩ ચોક બજાર	પશ્ચિમે	કાપડ, ફરનીચર
૧૪ નાનપરાનો બ.	નૈર્ઋત્યે	સઘળી જાતનો માલ
૧૫ નવસારી બજાર	દક્ષિણે	સઘળી જાતનો માલ
૧૬ ઝવેરી બજાર	ગોપીપરા	હીરા, મોતી, માણુક વગેરે
૧૭ ત્રિઆવી બ.	ઉત્તરે	સઘળી જાતનો માલ
૧૮ લાલદરવાજાનો બજાર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૧૯ ગલેમંડીનો બજાર	પૂર્વે	સઘળી જાતનો માલ
૨૦ સ્ટેશનનો બજાર	પૂર્વે	હોટલો, વીશી.

૨૦] બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક” જે આના.

❀ હિંદુઓનાં દહેરાનાં ઠેકાણાં તથા નામ. ❀

કેળાપીઠમાં—મોટું મંદિર.

ખપાટીઆ ચકલામાં—ગિરધરલાલજી અને લક્ષ્મી-
નારાયણનું મંદિર.

નાણાવટમાં—વિકૃલનાથજીનું મંદિર.

બાલાજીના ચકલામાં—બાલાજીનું, કાળકા માતાનું,
કાશી વિશ્વનાથ મહાદેવનું, વિકૃલનાથજીનું, શ્રીનાથજીનું,
શ્રીરણછોડજીનું, શ્રીરામચંદ્રજીનું, અને રાધાવલ્લભનું મંદિર.

અંબાજીના ચકલામાં—અંબાજીનું અને કાળકા
માતાનું દહેરું.

ગોપીપરામાં—ભટજીનું, ગોસાંઈજીનું, હાટકેશ્વર
મહાદેવનું, લલ્લુજી મહારાજનું, ગોવિંદજી મહારાજનું,
અને ગોરા રામજીનું મંદિર.

સલાબતપરામાં—સત્યનારાયણનું મંદિર.

સંઘાડીઆવાડમાં—નિર્મળદાસ મહારાજનું, મોળે-
શ્વર મહાદેવનું.

સગરામપરામાં—કબીરજીનું, રોકડીઆ હનુમાનનું.

મુહાં ખડકી—પાતાળી હનુમાનનું.

રામપરામાં—સ્વામીનારાયણનું.

❀ જૈનોનાં દહેરાં. ❀

શાહપોરમાં—ચિંતામણીનું.

ગોપીપરામાં—મહાવીર સ્વામીનું, આદીશ્વર ભગવાનનું.

❀ પારસીની અગિઆરીઓ. ❀

સૈયદપુરી ભાગળમાં—શહેનશાહી આતશબહેરામ
તથા અગિઆરી.

શાહપોરમાં—કદમી આતશબહેરામ.

માછત્રીપીઠ, રૂસ્તમપરા તથા નાનપરામાં—અગિઆરી.

❀ મુસલમાનોની મસીદો. ❀

બહેખાંના ચકલામાં—ખાજે દિવાન સાહેબનો
મિનારો તથા મસીદ.

નવસારી બજારમાં—નવસહીદની દરઘા.

વરિઆવી ભાગળે—સૈયદ એદુસ સાહેબનો મિનારો
તથા મસીદ.

મુલ્લાં ચકલામાં—મીરજાં સ્વામીની મસીદ.

❀ અંગ્રેજનાં દેવળ. ❀

રાજા ઓવારા આગળ—અંગ્રેજોનું દેવળ.

મુગલીસરામાં—મિશન દેવળ.

❀ શહેરમાંના જોવા લાયક પ્રખ્યાત સ્થળો. ❀

રેલ્વે સ્ટેશન તથા તેની સામેના મકાનો, હોપબાગ,
હાતમમીદા, જીનો, ધર્મશાળાઓ, ગુડસયાડં.

૨૨] દરેક ચોપડીના “ડિક્ટેશન શિક્ષક” તૈયાર છે.

બેગમપટ્ટ—બ્યોર્ન થિયેટર, કૃષ્ણમીલ, સૂર્યપ્રકાશ થિયેટર, બરફનું કારખાનું, પ્રિન્સેસ થિયેટર, નવાબી મહેલો, વહોરવાડનાં મકાનો.

સલાખતપટ્ટ—પોલીસ લાઈન્સ, ઇકગા, કતલખાનું.

નવુપટ્ટ—સરકારી તાર ઓફિસ, પોલીસ લાઈન્સ, અલાયાની વાડી, પારેખ દવાખાનું, મોટી ઘડિઆળ, ઝાંપાબજાર, મારકીટ, મુલ્લાંજીની દેવડી અને મસીદ, મસ્કતી ઇસ્પિતાલ, બરહાનપુરી ભાગળનો બજાર.

રૂસ્તમપટ્ટ—રૂસ્તમબાગ, અગિઆરી, ગોપીતળાવ, નવસહીદની દરગાહ, કમીરનું મંદિર, હાફનો ડેપો, હાફનું ફડ.

સગરામપટ્ટ—નવસારી બજાર, મારકીટ, રોકડીઆ હનુમાન, ખેતરપાલ.

રહેમતપટ્ટ—જીનું હાફનું ફડ.

નાનપટ્ટ—મકકાઈ ભાગળનો પૂલ, વલંદા બંદર, ઈંગ્લેન્ડ ઓફિસ, હેડ પોસ્ટ ઓફિસ, પ્રિન્સેસ બાગ, નાવડી બંદર, કોર્ટનાં મકાનો, જેલ, પુતલાવાડી, સાર્વજનિક કોલેજ, નાનપરાનો બજાર, મારકીટ.

આ પરા બહાર અઠવા દરવાજા આગળ વનિતા વિશ્રામ, અઠવા ફાર્મ તથા બંગલાઓ જોવા લાયક છે.

સૈયદપટ્ટ—મારકીટ.

રામપટ્ટ—અરદેશર કોટવાલનો બંગલો અને વાડી,

અનાથ બાળાશ્રમ, અશક્તાશ્રમ, પોલીસ લાઇન્સ, વલંદાનું કબરસ્તાન, સ્વામીનારાયણનું મંદિર.

હરિપર—ધીનો કાંટો, લવાનીનોવડ, બોરા ઇંગ્લિશ સ્કૂલ, ફાયર એન્જિન, કાળ ફ્રી લાયબ્રેરી, ચોકસીઓની દુકાનો.

હરપર—ગલેમંડીનો બજાર.

મંચરપર—દિલ્લી દરવાજો, જઠાતનું નાકું.

કણુપીઠ—લીમડાચોકનો બજાર, યુનિયન હાઇસ્કૂલ, ડેપ્યુટી એન્જ્યુઇંગ ઇન્જીનીયર ઓફિસ, રેલવે ટિકિટ તથા પારસલ ઓફિસ, વડોદરા બેંક.

રહીઆ સોનીનો ચકલો—ગણપતરામ ફ્રી લાયબ્રેરી.

વાડીફળીઉં—સંસ્કૃત પાઠશાળા.

સંઘાડીઆવાડ—ગુલાબદાસની કન્યાશાળા, મોળેશ્વર મહાદેવનું દહેરું, બોરા રામજીનું મંદિર, નિર્મળદાસનું મંદિર.

ગોપીપર—ઝવેરીઓનાં મકાનો, મગનચંદ ફ્રી લાયબ્રેરી, રાયચંદ ધર્મશાળા, જૈન દહેરાં, લલ્લુજી મહારાજનું મંદિર, ગોવિંદજી મહારાજનું મંદિર, આચાર્યનું મંદિર, મહીલા વિદ્યાલય.

અંબાજીનો ચકલો—અંબાજીનું તથા કાળકા માતાનું દહેરું

બાલાજીનો ચકલો—ગાલાજીનું, વિકુલનાથનું, શ્રી

૨૪] ત્રીજા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” જે આના.

નાથજી, રણછોડજીનું, રામજીનું અને સત્યનારાયણજીનું મંદિર;
ગવર્નમેંટ મિડલ સ્કૂલ, કાશી વિશ્વનાથજીનું હોટેલ, હિંદુ
નિરાશ્રિત ફંડનું ફ્રી લાયબ્રેરી તથા ધર્માદા
દવાખાનું.

કેળાપીઠ—મોટું મંદિર, સંસ્કૃત પાઠશાળા, ચૌદાનો
બજાર, કેળાપીઠનો પૂલ, શંકર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ,
નિહલવાડી, શ્રી સુરતી દશાપોરવાડ ફ્રી લાયબ્રેરી.

ભાગાતળાવ—શ્રી છોકરાંની ઇસ્પતાલ ને સુવા-
ખાનું.

સોનીફળીડિ—પારેખ હુન્નરશાળા, ફીરંગીનું
કબરસ્તાન, આર્યસમાજનું મકાન.

બડેખાંનો ચકલો—વલંદાની કોઠી, કાજીનો મિના-
રો તથા મસીદ, પશુ દવાશાળા.

આમુરખેગનો ચકલો—જીનો દરખાસ, જૈન રત્નાગર
પાઠશાળા.

ચોકબજાર—ચોકબજાર, સાર્વજનિક મિડલ સ્કૂલ,
મોટી ઇસ્પતાલ, કસરતશાળા, વિક્ટોરિયા બાગ,
હકકો, સુવાવડ ખાતું, મુંબઈ બેંક, ગવર્નમેંટ
હાઈસ્કૂલ, નગીનચંદ હોલ, એફુસ લાયબ્રેરી, અંગ્રેજો-
નું દેવળ, હોપપૂલ, કિલ્લો, કુરજો, બક્ષીનો દરીઆ-
મહેલ.

સોદાગવાડો—મસીદ તથા જીનાં મકાનો.

મુગલીસરા—ફેઝરનો દરીઆ મહેલ, યુજરાત
મિત્ર છાપખાનું, મ્યુનિસિપાલિટી, મોદીજનો દરી-
આ મહેલ, મિશન હાઉસ, મિશન છાપખાનું, મિશન
દેવળ, મિશન જનાના સ્કૂલ, મિશન હાઈસ્કૂલ, મુલ્લાં
ખડકી, પાતાળો હનુમાનનું દહેરું, અંગ્રેજની કોઠી,
ફિરંગીની કોઠી.

મુલ્લાં ચકલો—ચુડગરનો મિનારો, મીરજ સ્વામીની
મસીદ, સૈયદ એબુસનો મિનારો.

શાહપોર—આર્મિનીઅન દેવળ હાલ ખંડિયેર છે,
ચિંતામણીનું દહેરું, લક્ષ્મીનારાયણનું મંદિર, પારસી
ઓર્ફનેજ, પારસી છોકરાઓની અંગ્રેજી સ્કૂલ,
પારસી ઇસ્પિતાલ તથા મુવાવડખાનું, કઢમી આતશ
ખહેરામ.

માછલીપીઠ—પારસી છોકરીઓની અંગ્રેજી
સ્કૂલ, દાક્તર ખહેરામજીનું ધર્મોદા દવાખાનું.

મેળા.

મેળાનું નામ. કઈ જગાએ ભરાય છે. કયે દિવસે
અક્ષય નોમનો— અશ્વિનીકુમાર— કારતક સૂદ ૬.
કારતકી પુનેમ— અશ્વિનીકુમાર— કારતક સૂદ ૧૫.
વિઠ્ઠલનાથજીનો— નાણાવટ— માગસર સૂદ ૧૨ રાતે
ધુળીઆ મહાદેવનો— નવસારી દરવાજેથી માગસરના દર
ઉધના સુધી— સોમવારે

[૨૬] હરેક ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક તૈયાર છે.

કનકવાનો-- સ્ટેશનની પૂર્વમાં-- પોશ વદ ૧-૨

ધીસનો-- નવાપરા, હરિપરા, લીમડાચોક,

સગમરામપરા, નાનપરા--કાગણુ વદ ૧-૨ સતે

ચૈત્રી પુનેમનો-- અશ્વિનીકુમાર-- ચૈત્ર સૂદ ૧૫

દિવાસાનો-- નાવડી બંદરને ચોવારે--અખાડ વદ અમાસ

પવિત્રા બારસનો--મોટા મંદિર આગળ--શ્રાવણ સૂદ ૧૨

બળેવનો-- તાપી પર, ડક્કા ચોવારે-- શ્રાવણ વદ ૧

ગોકળ આઠમનો-- કેળાપીઠથી-- શ્રાવણ વદ

અંખા સુધી-- ૮-૬-૧૦

છડીનો-- ગલેમંડી આગળ-શ્રાવણ વદ ૬-૧૦

કંતારે ધર મહાદેવનો--કતારગામના દર-- શ્રાવણના દર

વાળેથી કતારગામ સુધી સોમવારે

હનુમાનનો-- સરાહના દરવાજેથી ડુભાલ-શ્રાવણના દર

શનિવારે

ગણપતિ ચોથનો--ડક્કા તથા સબ્ત ચોવારે--ભાદરવા સૂદ ૪

હનુમાનનો--અઠવાના દરવાજાથી લીમપોર-ભાદરવા સૂદ ૧૪

સુધી અખાડના દર શનિવારે

અંખાજીનો--અંખાજીના ચકલા આગળ-- પોષ સૂદ ૧૫

ચૈત્ર સૂદ ૧થી સૂદ ૮

આસો સૂદ ૧થી સૂદ ૮

દશેરાનો-- રૂતમપરામાં-- આસો સૂદ ૧૦

માણેકઠારી પુનેમનો—રામપરામાં સ્વામી— આસો સદ્
નારાયણના મંદિરમાં— ૧૫ની રાતે
ચંદની પડવાનો—સ્ટેશનથી વિકટોરિયા—આસો વદ ૧ રાતે
બાગ સુધી

ઈંદનો— નવાબ સાહેબના મહેલથી— મહોમેદન શખ્વા-
કતારગામના દરવાજા સુધી. લની ૧ તારીખે

તાજુતનો— મહોરમ મહીનાની
૬મી તારીખની રાતે
તથા ૧૦મીના દિવસે

નિશાળો—શહેરમાં મ્યુનિસિપાલીટીની ૪૦ નિશાળો
છે. તેમાં ૬ ગુજરાતી કન્યાશાળા, ૩ ઉર્દુ કન્યાશાળા,
૬ ઉર્દુશાળા, ૭ ખ્રાંચશાળા, ૩ અત્યંજશાળા અને ૧૨
છોકરાની શાળા છે. એ સિવાય રાયચંદ દીપચંદની બે
કન્યાશાળા, એક પુલકેર કન્યાશાળા, ચાર મિશન કન્યાશાળા,
બે પારસી કન્યાશાળા, એક ગુલાબદાસ ભાઈદાસ કન્યાશાળા,
મહીલા વિદ્યાલય, ત્રણ મિશન ગુજરાતીશાળા, ત્રણ પારસી
છોકરાની શાળા, બે સંસ્કૃત પાઠશાળા, એક જૈન શાળા,
ચાર ફ્રી રાત્રીશાળા, એક પારેખ હુન્નરશાળા, અને વોરવાડમાં
પાંચ ૭ મદ્રેસા છે. અઠવા દરવાજા બહાર વનિતા વિશ્રામ.

અંગ્રેજી નિશાળો—સાર્વાજનિક કોલેજ, બોરા ઇંગ્લિશ
સ્કૂલ, યુનિયન હાઈ સ્કૂલ, ગવર્નમેંટ મિડલ સ્કૂલ, સાર્વાજનિક
મિડલ સ્કૂલ, ગવર્નમેંટ હાઈ સ્કૂલ, સાર્વાજનિક હાઈસ્કૂલ

અને મિશન હાઈસ્કૂલ, પારસી છોકરીઓની અંગ્રેજી સ્કૂલ, મિશન જનના સ્કૂલ.

લાયબ્રેરીઓ—મગનચંદ ક્રી લાયબ્રેરી, હિંદુ નિરાશ્રિત ફંડનું ક્રી વાચનાલય, ગણપતરામ ક્રી લાયબ્રેરી, કાજી ક્રી લાયબ્રેરી, એટ્રસ લાયબ્રેરી, શ્રી સુરતી દશાપોરવાડ ક્રી લાયબ્રેરી, જૈન જ્ઞાનપ્રસારક લાયબ્રેરી, તુરાવા લાયબ્રેરી, મોહ-મેદન લાયબ્રેરીઓ અને નાનપરા તથા રૂસ્તમપરામાં પારસી લાયબ્રેરીઓ.

પોસ્ટ ઓફિસ—સૈયદપરા, મુગલીસરા, કેળાપીઠ, નાનપરા, રૂસ્તમપરા, ગોપીપરા, નવાપરા અને સલાબતપરા. શહેરમાં ૧૬ પોલીસગેટો તથા અઢાર બંબાગેટો છે. ઘણી ખરી બંબાગેટો પોલીસગેટોની પાસેજ છે.

દવાખાનાં—પારેજ દવાખાનું, મસ્કતી હોસ્પિટાલ, હિંદુ નિરાશ્રિત ફંડનું દવાખાનું, દાકતર બહેરામજીનું ધર્માદા દવાખાનું, સ્ત્રી છોકરાંની હોસ્પિટાલ, સુવાવડખાનું, પારસી હોસ્પિટાલ તથા સુવાવડખાનું, મોટી હોસ્પિટાલ.

નાટકશાળા—જ્યોર્જ થિયેટર, સૂર્યપ્રકાશ થિયેટર, પ્રિન્સેસ થિયેટર.

છાપખાનાં—દેશીનિવ્ર પ્રેસ, ગુજરાત દર્પણ પ્રેસ, મિશન પ્રેસ, સોદાગર પ્રેસ, અખબાર પ્રેસ, રાંદેર પ્રેસ, જૈન પ્રેસ, જૈન વિજય પ્રેસ, સીટી પ્રેસ, શંકર પ્રેસ, સુંદર પ્રેસ, અનાવિલ પ્રેસ.

❧ ચોર્યાસી તાલુકો ❧

સુરત શહેર ચોર્યાસી તાલુકામાં છે. એ તાલુકામાં ચોર્યાસી ગામ હતાં તેથી ચોર્યાસી તાલુકો કહેવાય છે.

સીમા—ઉત્તરે—ઔરપાડ તાલુકો ને તાપી નદી; પૂર્વે—ગાયકવાડનું રાજ્ય; દક્ષિણે—ગાયકવાડનું રાજ્ય ને મિઢોળા નદી; પશ્ચિમે—અરબી સમુદ્ર ને ઔરપાડ તાલુકો.

વિસ્તાર—સુરત શહેર કરતાં ચોર્યાસી તાલુકાની લંબાઈ સવાચાર ગણી એટલે ૧૭ મૈલ ને પહોળાઈ ચાર ગણી એટલે ૧૬ મૈલ છે.

કુદરતી રચના—આ તાલુકો સપાટ છે. માત્ર તલંગ-પુરથી ચાર ખાડીની દક્ષિણનો ભાગ ખાડા ટેકરાવાળો છે. તાપી અને મિઢોળા નદીની આબુખાબુની જમીન રસાળ ને ઝાડપાનથી ભરપૂર છે. વચ્ચે પૂર્વ ભાગ ઝાડપાન વિનાનો ઉજડ છે. પશ્ચિમ તરફ જે ભાગ દરીઆ નજીક છે, તે ઝાડપાન વિનાનો ને *રેતાળ છે. નદી કિનારાની જમીન +ગોરાટ ને ખાકીના ભાગની જમીન xખેસર છે. માત્ર પૂર્વ ને મધ્ય ભાગની જમીન કાળી છે. તાલુકાની જમીનનો ઢાળ પૂર્વ પશ્ચિમ છે. આ તાલુકામાં ડુંગરા નથી. વેડ, હોલ્લી ને સીંગણપોરની જમીન સારામાં સારી છે.

* તલ્લ રેતીવાળી. + ઘણી રેતી ને થોડી મટોડી હોય તેવી.
x કાળી અને ગોરાટ.

નદીઓ:—૧. તાપી-સાતપુડા પર્વતમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે, એને કાંઠે વરાછા, ઉતરાણ, અમરોલી, અશ્વિનીકુમાર, કુલપાડા, ગુપ્તેશ્વર, વરિ-આવ, રાંદેર, સુરત, ઉમરા, રૂંઢ ને ડુમસ.

૨. મિઢોળા—સોનગઢના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. એને કાંઠે સામરોહ, પારડીરકેળ, કછોલી, લાછપોર ને ઉંખેર.

આ બંને નદી પર આગગાડીના પૂલ છે. તાપી ૪૫૦ માઈલ ને મિઢોળા ૪૦ માઈલ લાંબી છે.

ખાડીઓ—૧. કાંકરાખાડી—એ ખાડીમાંથી મરડીઆ કાંકરા નીકળે છે તેથી એવું નામ પડ્યું છે. એ મિઢોળાને મળે છે.

૨. ચાર ખાડી—એ મિઢોળાને મળે છે. કાંકરાખાડી કરતાં અડધી છે.

૩. નાની ખાડી—કાપદરા આગળ નાની ખાંધ જોદી તેથી એ નામ પડ્યું છે. એને કાંકરાખાડી જોડે જોડી દીધી છે. કાંકરાખાડી તથા નાની ખાડી પર આગગાડીના પૂલ છે.

આખો હવા—પશ્ચિમ લાગ દરીઆ કિનારે હોવાથી તાપ ઓછો, પણ પૂર્વ લાગ દરીઆથી દૂર અને ઝાડપાન વગરનો હોવાથી તાપ વધારે, આખા તાલુકાના હવાપાણી સારાં છે. તાલુકામાં ગામે ગામ મીઠા પાણીના કુવા હોવાથી પાણીની આપદા પડતી નથી. સુરત જેટલો એટલો ઉદ-ધન્ય વરસાદ આ તાલુકામાં પડે છે.

ખીજ તથા ત્રીજ ધો. માટે બાજગરબાવળીની નોટ છે આના [૩૧

વસ્તી—એક લાખ પાંસેઠ હજાર માણસની છે. મુખ્ય વસ્તી હિંદુની છે. એ સિવાય મુસલમાન, વહોરા, પારસી, શ્રાવક વગેરેની વસ્તી છે દરેક ગામે કોળી દુબળાની વસ્તી છે. વસ્તીનો ત્રીજો ભાગ કોળી દુબળાનો છે.

ધંધો—મુખ્ય ધંધો જેતીનો છે; વેપાર ને કારીગરીનો; નોકરીનો અને મજૂરીનો.

પેદાશ—કપાસ, જુવાર, બાજરી, તમામ જાતનું કઠોળ, શાકભાજી, સુરણ, આદુ, મરચાં, કેરી.

નિકાસ—જુવાર, કપાસ, ડાંગર, કઠોળ, શાકભાજી.

આયાત—કાપડ, ચા, ખાંડ, દવા, ઘાસતેલ, વિલાયતી સામાન.

રસ્તાઓ—૧. રેલવે. ૨. નદીનો રસ્તો. ૩. પાકી સડક. ૪. કાર્યી સડક.

રેલવે—૧. બી. બી. એન્ડ સી. આઈ રેલવે. ૨. દ્વાપ્ટી બ્રેલી રેલવે.

સ્ટેશનો—ઉતરાણ, સુરત, કાંકરાખાડી, સચીન.

જંકશન—કાંકરાખાડી.

કચે રસ્તે થઈને. કઈ દિશામાં કચે કચે ગામે જવાય
૧. કતારગામ દરવાજેથી ઉત્તરે-ગોતાલાવાડી, કતારગામ
૨. વરિઆવી દરવાજેથી ઉતરે-સીંગણુપેર, ડભોલી, વેડ.
૩. હોપપૂલ ઉપર થઈને વાયવ્યે-રાંદેર, પાહલણપુર, અંગી-
રાખાદ, પીસાદ, અંગીરપરા.

૪. હોપપૂલ ઉપર થઇને પશ્ચિમે-અડાજણ, પાલ, ભાઠા,
૫. અડવા દરવાજેથી નૈઋત્યે-અડવા, ઉમરા, પીપળોદ, રૂંદ, મગદદલા, ગવિઅર, વાંટા, ડુમસ, ભીમપોર.
૬. મજુરા દરવાજેથી દક્ષિણે-ખટોદરા, મજુરા, અલથાણ, ભટાર, ગોવાલક, ખમરોલી, દંતુરા, સરસાણા, ભીમરા, સોન તળાવ, ખજેદ.
૭. નવસારી દરવાજેથી દક્ષિણે-ઉધના, ભેદવાડ, પાંડસરા, ભેસ્તાન, વડોદ, સોનારી, જીઆવ, ખુડીઆ.
૮. સરાહ દરવાજેથી પૂર્વે-ડુંભાલ, પરવટ, કુંભારીઆ, વેડછા, સાબર ગામ, પુણા, સણીઆમોદ.
૯. કાંકરાખાડી સ્ટેશનથી-ડીંગોલી, ઘોડાદરા, ડંકનવાડા, દહેલાડવા, કરાડવા, સણીઆઃકણુદે, ખંભાસલા, ગાંગવા, મોંહણી, ખરવાસા, અંથાસલી, ટીંખરવા.
૧૦. સચીન સ્ટેશનથી-પાલી, તલંગપોર, ઉંબેર, સચીન પારડીકણુદે, વાંઝ, ભાણોદ્રા, એકલેરા, લાછપોર, કફલેટા, કછોલી, સામરોદ, પારડીરકેખ.
૧૧. ઉતરાણ સ્ટેશનથી-અમરોલી, ઉતરાણ, મોટાવદાછા કોસાડ, ભરથાણા.
૧૨. વરાછાની સડકથી ઈશાને-કુલપાડા, અધિનીકુમાર, કાપદરા, નાના વરાછા, સીમાડા.

❖ સુરત શહેરની આબુખાબુ આવેલાં મોટાં ગામો ❖

ઉત્તરમાં—કતારગામ, વરિઆવ, વેડ, ડભોલી, સીંગણપોર.

ઈશાનમાં—પુલપાડા, અમરોલી, ઉતરાણ, વરાછા.

પૂર્વમાં—પુણા, સણીઆમોદ, કુંભારીઆ, વેડછા.

અગ્નિમાં—ડીંટોલી, દહેલાડવા, ખરવાસા, વાંઝ, કફલેટા.

દક્ષિણમાં—મજુરા, ઉધના, ભેસ્તાન, ભાણુદ્રા, સચીન,

તલંગપોર, જીઆવ જુડીઆ, ખજેદ.

નૈર્ઋત્યમાં—અઠવા, ઉમરા, પીપલોદ, રૂંઠ, વેસુ,

મગહલા, આલવા, ગવીચર, ડુમસ, ભીમપોર.

પશ્ચિમમાં—અડાજણ, પાલ, ભાઠા.

વાયવ્યમાં—રાંદેર, ઝાંગીરાબાદ, પીસાદ, ઝાંગીરપુરા

(કુરૂક્ષેત્ર)

❖ ❖ ❖ મોટાં ગામો ❖ ❖ ❖

સુરત—તાપીને ડાબે કાંઠે શહેર ને ખંદર છે, ખરહી, પાપડી, જમણ, વણાટકામ, ભરતકામ, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ વખણાય છે.

રાંદેર—તાપીને જમણે કાંઠે ફરખો છે. રાંદેરી ખેર વખણાય છે. વહોરાઓની વસ્તી વધારે છે. એમાં કપાસ પીલવાનું જીન તથા મ્યુનિસિપાલિટી છે.

કતારગામ—એમાં કંતારેશ્વર મહાદેવનું દહેરું છે, પાપડી ને કેરી વખણાય છે. અનાવલા ગ્રાહણની વસ્તી વધારે છે.

૩૪] બીજા ધોરણનો "મુખ્ય ગણિત શિક્ષક" ૧૥૥ આના.

સીંગણપોર--એમાં તાપીને કિનારે મરીમાતાનું દહેરું છે. પારસીની વસ્તી વધારે છે તાડી વખણાય છે.

ડભોલી--એમાં નાની બહુચરાળનું દહેરું છે. તાડી વખણાય છે.

વેડ--એમાં મોટી બહુચરાળનું દહેરું છે. જમરખ અને તાડી વખણાય છે.

કુલપાડા--તાપી નદીને ડાબે કાંઠે છે. અહીંઆ હિંદુ-ઓનાં મુડદાં દાટવા બાળવાની જગા છે.

અમરોલી--બી. બી. એન્ડ સી. આઈ. રેલવે પહેલું વહેલી અહીંથી શરૂ થઈ હતી.

કુંભારીઆ--બાગાયતી ગામ છે. કેવડો, પીપર ને શેરડી વખણાય છે.

સાણીઆ--અહીં શીતળા માતાનું દહેરું છે.

તલંગપોર--મોટું ગામ છે. અનાવલા બ્રાહ્મણની વસ્તી વધારે છે.

ઉધના--સચીનના નવાળના તાળાનું ગામ છે. ધુળીઆ (ભીડભંજન) મહાદેવનું દહેરું છે.

ઘોડાદરા--અહીં આસપાળનું દહેરું છે, સાપ અથવા કુતરું કરડયું હોય તે એની બાધા રાખે છે.

સચીન--નવાળની રાજધાનીનું શહેર છે. મહેલ જોવા લાયક છે.

ડુમસ—સચીનના નવાળ સાહેબનું નામ તાપી નદીના મુખ આગળ છે. એ હવા ખાવાનું ઠેકાણું છે. ખારીઉં ભાત, કેરી અને જમરૂળ વખણાય છે.

લીમપોર—સચીનના નવાળ સાહેબનું ગામ હરીઆ કિનારે છે. એ હવા ખાવાનું ઠેકાણું છે. લીમપોરીઆ હનુ-માનનું દહેરું છે.

અધિનીકુમાર—તાપી નદીને ડાબે કાંઠે નાનું ગામ છે. અહીં શ્રી આચાર્યજી મહા પ્રભુજીની બેઠક છે. અહીંથી આગબોટમાં બેસી બહુધાન જવાય છે. માંડવીથી સાકટા તથા વાંસ નદી વાટે અહીં આવે છે. જત્રાનું ઠેકાણું છે.

કાપદ્રેરા—તાપી નદીને કાંઠે ઉજ્જડ ગામ છે. અહીં કાપદ્રેશ્વર મહાદેવનું દહેરું છે.

ખળેદે—અહીં પારસીની વસ્તી વધારે છે. ખળુરાનાં ઝાડ ઘણાં છે. તાડી વખણાય છે.

ઉમરા—તાપી નદીને ડાબે કાંઠે છે. એમાં રામનાથ થેલા નામે મહાદેવનું દહેરું છે. નીચ લોકો અહીં મુહાં બાળે છે.

અઠવા—અહીં ખેતીના પાક સંબંધી જાત જાતના અજમાયશ કરી ખેડુતોને બતાવવાને સાડું એક ખેતર છે. અહીંઆ પોલીસ લાઇન્સ છે. તથા વનિતા વિશ્રામ છે.

અ ડાજણુ—એ તાપી નદીને જમણે કાંઠે છે. પાપડી ને ભોર વખણાય છે.

ભાઠા--તાપી નદીને જમણે કાંઠે છે. બોર ને પાપડી વખણાય છે.

મોટાવરાછા--ઇનામી બાગાયતી ગામ છે. સુખડનાં ઝાડ ઘણાં થાય છે. આદુ, મુરણ ને રતાળુ પુષ્કળ થાય છે.

ઉંબેર--ઇનામી ગામ છે. મરચાં વખણાય છે.

ડુંભાલ--એમાં હનુમાનનું દહેરું છે.

→ ઇનામી ગામો ૧૨ છે. ←

મોટા વરાછા--પાઠકજીના વારસ પાસે છે. વાંઝ ને ડીંડોલી-ગંગાધર શાસ્ત્રીના વારસ પાસે છે. ભેસ્તાન ને સોનારી-રોરના વારસ પાસે છે. દહેલાડવા, ભાણોદ્રા ને ઉંબેર-અરદેશર કોટવાલના વારસ પાસે હતા. પુણા, વેમુ, આલવા, મણીઆમોદ-વડોદરાના નવાળ સાહેબના તાબામાં છે.

→ ગાયકવાડી ગામો, ←

જીઆવ, કરાડવા, ગોળ, ગભેણી.

→ સચીનના નવાળ સાહેબના ૧૬ ગામો. ←

સચીન, ઘોલદરા, ઉધના, હુમસ, ભીમપોર, વકથાણા (રાવળા), ભાટીઆ, બોણુંદ, કનસાડ, ડંકનવાડા, સારોલી, ગવીઅર, સરસાણા, સાછપોર, ઊન, તરાજ

→ ખાગાયતી ગામો. ←

પુણા, કુંભારીઆ, સારોલી, વરાછા, કોસાડ, ભાઠા,
કતારગામ.

→ કસ્બા. ←

રાંદેર, કતારગામ, કોસાડ, મોટા વરાછા, સચીન.

→ જત્રાનાં ઠેકાણાં ←

કતારગામ, અધિનીકુમાર, કુલપાડા, કુંભાલ, ઉધના,
ઉમરા, ભીમપોર, સણીઆ, કાપદરા, ડભોલી, વેડ, ઘોડાદરા.

✽ હવા ખાવાનાં ઠેકાણાં ✽

કુમસ, ભીમપોર.

થોડી વસ્તીવાળાં ગામો--નવાગામ, કરંજ, કાપદરા,
ટુંકી, ઉમરવાડા, આંજણા, ખટોદરા, પનાસ, મજુરા,
ગોવાલક, દંતોરા, ભેઢવાડ, સોનતળાવ, લીંખાયત, ગાંગળા,
અંથસલા.

પારસીની વધારે વસ્તીવાળાં ગામો--સુરત, અડા-
જણ, ભાઠા, અઠવા, ખળેદ, સીંગણપોર, ડભોલી, વેડ.

વહોરાની વધારે વસ્તીવાળાં ગામો--રાંદેર, મોટા
વરાછા, લાછપોર, કફલેટા, સામરોદ, કછોલી.

મીઠ ખંદર—જાઆવ, ખુડીઆ, ઉંબેર, અહીં પહેલા મીઠું પકવતા હતા.

તાડીનાં ગામો—વેસુ, ખજેદ, ખુડીઆ, જમરોલી, ઘોવાલક, અઠવા, સીંગણપોર.

❧ વખણાતી વસ્તુવાળાં ગામો. ❧

રાંદેર, અડાજણ, ભાઠા—ખેર.

કતારગામ, વેડ, કુમસ—જમરખ, કેરી.

વેડ, ડભોલી, સીંગણપોર—તાડી.

કુંભારીઆ—પીપર, શેરડી.

કતારગામ, પરવટ—માટીનાં વાસણ.

ભાટપુર, ભાઠા, કતારગામ, કુમસ, વરાછા—ઘાકભાજી.

આભવા, કુમસ, ભીમપોર—ખારીઈ ખાત.

વરાછા—રતાળુ, સુરણ, આદુ ને ફણસ.

કોસાડ—ધી.

❧ ખીજા ધોરણ માટે ❧

➡ શીખવા શીખવવાનાં સર્વોપયોગી

સરળ સસ્તાં પુસ્તકો. ⬅

“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ” ભા. ૨ જે આના.

“ મુખગણિત શિક્ષક ” ભા. ૩ શાા આના.

“ અકંગણિતનાં મનોયત્ન ” ચાર આના.

ચોર્યાસી તાલુકાનો ભૂગોળ શિક્ષક દાઢ આનો.

ઠતી—જગનજ્ઞાણ મોતીરામ શાહ, શાહપોર—સુરત,

—॥ अनुभवसिद्ध अपूर्व पुस्तक ॥—

अंकगणितनां मनोयत्न.

ભાગ ૧ જેમાં:—૧૨૦૦ દાખલા છે કિલોન ચાર આના.

ઉત્તમ સ્ટિપેન્ડિયટ મળેલાં છે.

કાઠિયાવાડમાં ઇલામ લાયબ્રેરી માટે મંજૂર છે.

દેશી રાજ્યોમાં ટેકરટ મુકમ, ઈનામ અને લાયગેરી માટે

 “सुप्रगणित शिक्षक” मंजुर प्रमाणिका — ७ —

આળવર્જના ૦-૧-૩ પ્રીતિ ધોરણના ૦-૨-૦

પહેના ઘોરણનો ૦-૧-૬ ચોથા ઘોરણનો ૦+૩-૦

બીજા ધોરણનો ૦-૨-૬ પાંચમા ધોરણનો ૦-૨-૬

એથા ધોરણ માટે ભૂગોળની પ્રવૃત્તિઓમાંના ચાર આના

ત્રીજા ધોરણ માટે અંગ્રજીનું શિક્ષક પાંચ વાતો

सुंदर इत नवी पहेलीना अर्थ मे आता.

દરેક આપણના "ડિક્ટેશન શિક્ષક" તૈયાર છે.

✻ चैतन्यी तानुभूते लोकोप शिखः उड आनः ✻

ਮਰਤਾ—ਭਗਨਲਾਖ ਮੋਤੀਰਾਮ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਹਿਬਪੋਰ-ਲੁਧਿਆਣਾ.

બીજી ચોપડીના “લિક્ચરશન શિક્ષક” એ આના.

